N°. 260. **DE GRONDWET.** 1854.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:
Van één tot zes regels. . . . . . . ƒ 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . » 0.15.
Behalve de 35 cts. zegelgeld.
Aankondigingen van geboorte, huwelijken en overlijden, worden geplaatst tegen betaling van ƒ 1, het zegelregt daaronder begrepen.

ZONDAG 26, MAANDAG 27 MAART.

UITGEVER-DIRECTEUR:
C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.

Brieven franco aan het Bureau De Grondwet.
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

ABONNEMENTSPRIJS:
Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . ƒ 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . . . 5.30.

Hoofd-Bureau voor Ned. Oost-Indie:
VAN HAREN NOMAN EN KOLFF, te Batavia.
Prijs franco per Landmail voor Java en buitenbezittingen, per jaar, met vooruitbetaling bij het nemen van het abonnement ƒ 70, Ned. Cour.

De motie van orde van den Heer Groen.

I.

De Indische Muntwet, die, zooals ze in de Tweede Kamer is aangenomen, eigenlijk gedurende de discussie door den heer VAN BOSSE vervaardigd is, zoodat de »onoverkomelijke kloof«, die, volgens den heer VAN HALL, tusschen de tegenwoordige en de vorige rigting bestaat, niet belet schijnt te hebben, om het gezag en het talent onwillekeurig meer te doen vertrouwen van den vorigen Minister van Finantiën, dan al de verzekeringen en alle inschikkelijkheidsbetoon van den Min. van Koloniën, ondanks het uit de handen der historisch-christelijk-alleen-zaligmakende school hem op zoo aandoenlijke wijs uitgereikte bewijs van goed gedrag — de Indische Muntwet, zeggen wij, heeft aanleiding gegeven tot het doen en het aannemen door *deze* Kamer van een voorstel, dat in allen deele dient getoetst te worden aan de vragen: »In hoever *deze* Kamer, door de aanneming van dit voorstel, het bewijs heeft gegeven, dat zij, zonder aanzien des persoons, de handhaving en naleving van een der voornaamste voorschriften van de Grondwet wil? Of in hoever *deze* Kamer, toegevende aan partij-inzigten, dáár waar het geldt de duurste pligten, in wier trouwe vervulling de Natie alléén den waarborg kan vinden van een goed beheer, en tot het contrôleren waarvan de Staten-Generaal geroepen zijn, om steeds te zijn en te blijven het wakend geweten der Grondwet: in hoever *deze* Kamer *onderzoek* schroomt, voor een *streng oordeel* terugdeinst en haar *vertrouwen* schenkt, zonder dat *gebleken* is, dat men zich dat vertrouwen heeft waardig gemaakt?«

Gewigtige vragen, die wij, door de beoordeeling van hetgeen gebeurd is, zoo openhartig en zoo duidelijk mogelijk zullen beantwoorden.

Vooraf twee opmerkingen. In de rede, die de heer GROEN uitsprak, toen hij zijn votum van vertrouwen aan den Minister van Koloniën, zoogenaamd motiveerde, liet hij zich, voorzeker zijns ondanks, de volgende woorden ontvallen: »Hoe dit zij: onze *pligt* is het, ook »om de waardigheid der Kamer, *na te gaan* of de »Minister zich onttrokken heeft aan zijn grondwettelijken »pligt.« De hoofdpunten, die wij derhalve hebben te onderzoeken, zijn, naar den wensch van den eigen voorsteller der motie: of de Tweede Kamer aan dien *pligt* heeft voldaan; of er is *nagegaan;* of de Minister zich heeft *verantwoord;* en zoo neen: of dan de Kamer haar *pligt* heeft gedaan, om, zonder dat *nagaan*, zonder die *verantwoording*, alleen op goed geloof af, eene verklaring af te leggen, die, zoo als ze *is* geformuleerd, zelfs onderstelt, dat de Kamer in de *ziel* van den Min. van Koloniën is doorgedrongen?

De tweede opmerking strekt ons tot inleiding van ons onderzoek. De heer GROEN drong aan op een »naauwgezet onderzoek« van het gedrag des Ministers. Waarom? »Van onderscheidene kanten is men er op uit, »om de Kamer in een *twijfelachtig, dubbelzinnig licht* »te stellen. Ik spreek niet van hetgeen *in*, maar van »hetgeen *buiten* de Kamer geschiedt, ofschoon er »tusschen het eene en het andere misschien wel eenig »verband staat.« Zoo *deze* Kamer inderdaad in een twijfelachtig licht gesteld ware; de heer GROEN heeft, door het doen van de motie, en de Kamer door haar aan te nemen, op uitnemende wijs getracht het meest ondubbelzinnig licht over die Kamer te verspreiden. Maar wij ontkennen, dat over deze Kamer een twijfelachtig licht zou zijn geworpen, tenzij onder de woorden »van onderscheidene kanten«, ook bedoeld is geworden de anti-revolutionnaire drukpers; want ook deze Kamer is, door die pers, herhaaldelijk hemelhoog verheven, of streng beoordeeld geworden. Nimmer heeft, in een land, waar men de vrijheid van spreken niet misbruikt, maar als een edel wapen blijft waarderen, zoo veel eenstemmigheid geheerscht omtrent het oordeel, dat *deze* Kamer verdient, dan thans bij ons geschiedt. »Met deze Kamer is geene Regering, welke ook, denkbaar; met deze Kamer is het onmogelijk, dat 's lands »belangen bevorderd worden.« Dat is geen twijfelachtig, maar het is een daghelder licht, dat over deze Kamer, [illegible] geworpen. Dat is een oordeel, niet slechts geveld door de constitutionnele pers; maar een oordeel geveld ook door de organen van *die* partijen, welke lijnregt tegenover haar staan. Hoezeer dan ook naar de oorzaak van het kwaad verschillend, naar het standpunt van den beoordeelaar, worde gezocht: eenparig en eenstemmig is het oordeel, »*dat met deze Kamer geene Regering mogelijk is!*«

De meerderheid is een toeval; de rigting is wisselziek als de streken van het compas; de wil is luimig als de wil van een kind, dat zich zelf niet kent; en wat heden is verrigt, wordt morgen weder afgebroken. Het is, van den aanvang af, door de constitutionnele pers voorspeld: de aanneming van de motie van den heer GROEN heeft, vooral in verband met de daarop gevolgde discussie, ook nu weder die voorspelling tot waarheid verheven.

Het is aan denzelfden oorsprong, waaruit *deze* Kamer is ontstaan, te wijten, dat het Nederlandsche parlement, sedert een jaar, aan het verbaasde volk het schouwspel levert van hartstogtelijke debatten, van onregelmatigheden bij de behandeling der zaken, waaraan wij niet gewoon zijn en die ons, met huivering voor de gevolgen, doen denken aan de onstuimige zittingen van de voormalige Fransche Kamers.

Wij zullen thans de wonde niet op nieuw openrijten, die aan de waardigheid en aan het bestaan *dezer* Kamer is geslagen, door hare houding bij de behandeling van het voorstel der negen leden; ofschoon het goed is en pligt tevens, om daarop steeds de aandacht te doen vestigen. Maar wij herinneren, als het onmiddellijk gevolg van den oorsprong *dezer* Kamer, aan het onloochenbare feit, dat, juist als een gevolg van dezen oorsprong, nog nimmer de geheele wetgevende magt zoo zeer in handen is geraakt van een enkel ligchaam als in die van *deze* Kamer. Daar elke vaste Regering, elke stellige rigting bij haar onmogelijk is, moet elke voordragt door de Regering worden overgelaten aan al die veranderingen, aan al die omsmeltingen, welke een toevallige en oogenblikkelijke meerderheid, die een uur later weder in zoo vele vijandige onderdeelen is gesplitst, daarin verkiest te maken. Nimmer is de taak der Regering zoo zeer overgegaan in de handen der Kamer, als thans het geval is. Dat kan, dat mag niet zoo langer duren. De regten der Kroon treden daardoor al meer en meer op den achtergrond; de grondslagen, waarop ons constitutionneel Staatsgebouw rust, worden er door ondermijnd. In welken zin dan ook, *deze* Kamer behoort bij de aanstaande verkiezingen te worden veranderd in eene Kamer, waarvan de meerderheid althans eene vaste rigting, een bepaalden wil zal hebben.

Als tweede, niet minder heilloos gevolg van den oorsprong *dezer* Kamer constateren wij, dat nog nimmer zoo veel hartstogt bij de beraadslagingen heeft geheerscht; dat nog nimmer zoo groote partijdigheid, tot in kleine bijzonderheden, is aan den dag gelegd. Men herinnere zich het besluit van *deze* Kamer, om aan de dagbladen te onthouden, wat hun, zoolang ons Parlement bestaat, gegeven was, namelijk een exemplaar van de stukken; onder het voorwendsel, dat men welligt een paar honderd guldens jaarlijks zou sparen, terwijl men de Regering duizende en nog eens duizende guldens voor overtollige uitgaven toestaat. Men herinnere zich de gedurige klagten, die rijzen tegen de, dagelijks grooter wordende gewoonte, om in het *Bijblad* te plaatsen wat men niet heeft gezegd, en daaruit weg te laten, wat wèl gezegd is geworden. Men herinnere zich, wat nog dezer dagen is geschied. Men duldt, dat een Minister »het woord neemt (1), om, midden in eene stemming, een wetsvoorstel in te trekken, terwijl men een paar dagen later aan een lid het regt wil betwisten, om, ofschoon hij zich dit had gereserveerd, bij een gedaan voorstel een amendement toe te voegen (2). Men herinnere zich de geheele aanleiding tot de motie van orde van den heer Groen. Het is midden in eene redevoering van den Minister van Koloniën, alleen wegens het late uur afgebroken, dat men het voorstellen van deze motie toelaat; en wanneer ook al een Minister gewoon is — gelijk de Voorzitter tot zijne verschooning heeft aangevoerd — om van het woord af te zien, wanneer nog leden het woord wenschen te voeren: nimmer nog heeft een Minister die beleefdheid zoo ver gedreven, dat hij daartoe zijne rede afbrak, althans niet om aan de discussie eene rigting te geven, geheel vreemd aan hetgeen aan de orde is. Men herinnere zich eindelijk, hoe *deze* Kamer gedoogt, herhaaldelijk heeft gedoogd, dat de Regering leden der Kamer bejegende, die hare waardigheid aantastte. De vuistslagen van den Minister VAN DOORN, de uitvallen van den Minister VAN HALL, het sarcasme van den Minister PAHUD: zij werden, van de zijde *dezer* Kamer, welligt omdat zij tot de constitutionnele partij waren gerigt, beantwoord met goedkeurend stilzwijgen, nu zelfs.... *met een votum van vertrouwen!*

Waartoe al deze herinneringen? Waartoe dat alles herhaald, wat de geheele drukpers van *alle* rigtingen, behalve de ministriële, sinds bijna een jaar heeft geconstateerd?

Opdat de heer GROEN en zijne heillooze partij overtuigd worde, dat er geen »twijfelachtig licht« is geworpen over *deze* Kamer; omdat deze Kamer zelve haars ondanks al het mogelijke heeft gedaan, om de Natie te doen zien, wat zij is, wat zij *niet wil.* Ja, *niet wil*: want de kracht dezer Kamer is »negatief«; hare werking is afbreken; opbouwen, bevestigen, steunen kan zij niet; zij is een centrum, waar de punten van vele scherpe, tegen elkander gerigte zwaarden zich vereenigen.

Dat alleen uit denzelfden oorsprong te verklaren is de mogelijkheid, dat eene Kamer van Nederlandsche Volksvertegenwoordigers eene motie heeft *kunnen* aannemen, als die van den heer GROEN, zullen wij in een volgend artikel aantoonen.

(1) Wij zeggen: »*het woord neemt*«; want de Voorzitter heeft den Minister het woord niet *gegeven*, om de eenvoudige reden, dat er *gestemd* werd. Het is evenmin juist, wat de Voorzitter, ter regtvaardiging heeft gezegd: (*Bijblad*, 648) »Toen is de Minister »van Justitie *opgestaan* en verklaarde, dat het onnoodig was »*verder te stemmen.* (dus *midden* in de stemming), daar de rege»ring, na het aannemen van het amendement van den heer »DE BRAUW, het wetsontwerp meende te moeten intrekken; »*Toen heb ik voorgesteld om de stemming te staken*, daar ik, »na die verklaring der regering, eene verdere stemming onnoodig »achtte.«

Dat er met *stemmen* begonnen was, daarvan zegt het *bijblad* NIETS; evenmin dat de Voorzitter een voorstel zou hebben gedaan, *om de stemming te staken.* Na de verklaring van den Minister, zeide de Voorzitter: »Blijkens de verklaring van den »Minister van Justitie *is* het wetsontwerp *ingetrokken* en de »beraadslaging daarover DUS *ten einde geloopen*« (*bijblad*, 609) .... en liet den hamer vallen!

(2) Zitting van 18 Maart.

De *Amsterdamsche Courant* geeft eene zonderlinge appreciatie aan het votum van vertrouwen, aan den Minister van Koloniën geschonken. Wij spreken niet van de bedoeling, die de ministeriële partij heeft, toe te dichten aan de eenparigheid der volksvertegenwoordigers, die van meening waren, daar, waar het de naleving der Grondwet gold, geen *vertrouwen*, het bewijs, *dat de* geen »*believen*« te pas komt, »*maar* het bewijs, *dat de Grondwet is nageleefd.*« Wij spreken er daarom niet van, omdat het noodeloos is te herhalen, dat de ministeriële partij van alles eene partij-zaak maakt. Maar we wenschen, met een enkel woord, de conclusie toe te lichten, waartoe de *Amsterdamsche Courant* komt. Zij zegt:

»De goedkeuring der motie van den heer Groen heeft dus aan den Minister van Koloniën een votum van vertrouwen geschonken, maar ook aan het bewind, waartegen de aanval weder

scheen gerigt te zijn, doch die door den heer Groen zoo juist ter snede werd verijdeld. Het komt ons voldoende voor, deze bijzonderheden meer in het licht te stellen, daar zij een nieuw bewijs opleverden, *dat de Kamer in de tegenwoordige regering wel degelijk vertrouwen blijft stellen en dat, hoe uiteenloopend soms ook de meeningen over het eene of andere onderwerp mogt zijn, er gelukkig tusschen regering en vertegenwoordiging, ten aanzien der groote staatkundige vraagstukken, overeenstemming bestaat, die door den aanhoudenden tegenstand van dezelfde zijde niet zal worden verbroken.*

De Kamer blijft in de tegenwoordige Regering wel degelijk vertrouwen stellen!

De wet op de inkwartieringen, waarvan bijkans eene kabinets-questie is gemaakt, moet worden ingetrokken!

De conversie-wet wordt, in haar hoofdmiddel van uitvoering, als *onzedelijk* gebrandmerkt!

Den Minister van Oorlog wordt „*gemis aan openhartigheid*" verweten!

Er is geen wetje zoo klein, of de Kamer, wil zij het aannemen, moet het van den grond af omwerken!

In de Muntwet wordt een amendement aangenomen, ondanks de herhaalde verklaring, dat niet de Minister, maar de *Regering* in de niet-aanneming een *blijk van vertrouwen* zal zien!!

In één punt bestaat, inderdaad, overeenstemming tusschen de Regering en de meerderheid dezer Kamer.

Er is overeenstemming in persoonlijke rancunes en in zucht naar reactie! Dat de *Amsterdamsche Courant* dat „gelukkig" noemt: wie zal haar dat kwalijk nemen?

In *de Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 15 Maart zegt de heer v. R. aan het slot der XXe *Varia* het volgende:

„Men zal mij niet van partijdigheid beschuldigen, „zoo ik, tevens met het oog op de practische werk„zaamheid van STAHL, zijne houding twijfelachtig en „zijn stelsel bedriegelijk noem. Het zal dan ook het „lot van dergelijke voortbrengselen niet kunnen ont„gaan. De geschiedenis kent geen medelijden met zoo „door en door onware vruchten van overgangs-tijdper„ken, en in haar oog zal het mannelijk karakter van „een DAHLMANN, (§) die tijdelijken voorspoed aan „overtuiging opoffert en het bevel van een gekroonden „regtsschender evenzeer wederstaat als den toorn eener „verblinde menigte, hooger aangeteekend staan, dan „de halfslagtigheid van den *inconsequenten anti-revolutionnair.*"

„(§) *De Nederlander*, in wiens oog DAHLMANN slechts „de *vrijzinnige professor* is, die *in de Paulskerk ge„zeten heeft*, schijnt evenzeer onbekend met zijne hou„ding in die vergadering, als met de hoogachting, „waarmede STAHL zelfs van het werk (*die Politik enz.*) „spreekt, waaruit ik het oordeel over hem aanhaalde. „Mieux vaut enz."

Niet ongepast achten wij, tot betere kenschetsing der anti-revolutionnaire partij in de verscheidenheid der gevoelens van hare leden, de mededeeling van hetgeen in 1850 op eene te Stuttgart gehoudene Kirchentag voorviel, bij gelegenheid der behandeling van een gewigtig onderwerp: „de geestelijkheid met betrekking tot „de staatkundige beweging, en hoe deze zich daarbij „te gedragen had." Wij ontleenen zulks uit een anti-revolutionnair tijdschrift:

„Om negen uur werd de vergadering door een koraalgezang en een gebed van den deken Kapf geopend; toen trad prof. Dorner als referent op. Hij begon met twee opmerkingen: dat de Christen, als het geweten des volks zich aan hetzelve in de staatkundige bewegingen moest aansluiten, opdat deze daardoor geheiligd werden, dat wij niet slechts met berouw te zien hadden op de schulden, die wij als actief aan de oproerige bewegingen der verledenheid hadden, maar ook, voor zoover wij passief waren, wegens hetgeen wij ten dezen opzigte verzuimd hadden, ons moesten bezwaard achten. Uitgaande van Rom. XIII, ontwikkelde hij de navolgende gedachten:

„De Staat is een zedelijk goed aan denwelken ieder verpligt is aandeel te nemen; staatsburgerlijk indifferentismus is in de apostolische zedeleer niet te vinden. De Staat bestaat door openbare magten en instellingen (Ordnungen) namelijk door *regt* en *wet* en als deze — niet aan eenige personen — zijn *regerenden* en *geregeerden* onderwerping schuldig. In den Staat wordt de Goddelijke orde der menschelijke werktuigen ten uitvoer gelegd, daarom is het staatkundig handelen der Christenen een godsdienstig handelen. Niet wie de magt heeft, heeft het regt: maar door het regt wordt de magt of het gezag tot heerschappij. Dit is geen vernedering, noch voor regering, noch voor onderdanen; want God zocht Zijne eer niet in willekeur, en des menschen eer en eenigst grondregt is zijnen pligt te doen, waaruit dan ook alle regten ontstaan. Buiten den Staat zijn er nog andere, even zoo oorspronkelijke Goddelijke instellingen, zoo als: het huwelijk, het huisgezin en de kerk. Verderft de Staat deze, dan is hij niet in zijn regt, en de hoofden der andere instellingen hebben den pligt hem niet te gehoorzamen. In den eigenlijken zin des woords kan er geene botsing zijn tusschen hetgeen des Keizers en hetgeen Godes is; want als de overheid tegen God ware, zoude zij juist *geene* overheid meer zijn, omdat God niet met *zich zelven* strijden kan. Het Christendom stelt geen bepaalden staatsvorm daar, maar plaatst den Staat terug in zijn Goddelijk middelpunt. Overheid en onderdaan ontwortelen hunnen regtsbodem, als zij hunnen willekeur tot eene regtspraak maken (despotisme, volks-souvereiniteit); want het regt is onafhankelijk van menschelijke willekeur en wortelt zich in den levenden God en Diens weg. De taak des Christens is tegen den geest van willekeur en wetteloosheid, waarin hij zich bevindt, manvast op te treden en het denkbeeld der geregtigheid in het leven te brengen. Waar in den Staat eene grondwet aanwezig is, in welke het regt in *daad* en *vorm* eene vaste houding en uitdrukking verkreeg, daar zal men haar eeren als een zedelijk goed, dat echter onze pligten vermeerdert. Eene staatsinrigting kan slechts op de regte wijze tot stand komen, als de volken en hoofden zich gemeenschappelijk onder God stellen, en als de Staat zich bewust is eene Goddelijke instelling te zijn. Hun band wordt daardoor een verbond met God, en de staatsinrigting houdt op een bloot menschelijk regt te zijn. Eene ongoddelijke en staats-vijandige leere is het, dat — als zulk eene grondwet bezworen is — wel de volken daaraan gehouden zijn, maar niet de vorsten of omgekeerd; en in het algemeen, dat hooggeplaatste mannen aan de wetten van trouw, eer en waarheid niet verbonden zijn. Waar echter de stoffelijke regtsinhoud en regtsvorm niet vereenigd zijn, daar zijn zulke toestanden, waarbij de zedelijke kracht van een volk nog niet verdwenen is, overgangs-toestanden, en slechts een geweldig ingrijpen in dezelve is *zonde*. Door eene gezamentlijke schuld is het volk in een doolhof geraakt, en slechts wederkeering tot God en vaderlandsliefde geeft een *nieuw* verbindingspunt. Waar de overheid het regt niet meer beschermen kan, daar moeten de individu's in hare plaats optreden; dit is christelijk noodweer. Waar echter de overheid het regt niet beschermen wil, en in daad en vorm het regt verbreekt, daar is op regtsgronden de wederstand mogelijk; maar wat volgens het regt *mogelijk* is, is nog niet altijd eene *verpligting*. De gewilligheid, om te lijden in eigene zaken is christenpligt. Dit echter op staatkundige instellingen over te dragen, waar het de handhaving van maatschappelijke voorregten geldt, ware vernietiging van den Staat; maar zeker laat zich de zedelijke noodzakelijkheid van den wederstand niet vooruit voor bijzondere gevallen bepalen. Hoofdvoorwaarden zijn, dat het hier geldt de vernietiging der grondwet en des algemeenen regts; — dat alle vreedzame middelen beproefd zijn; en dat de aard en vorm van den wederstand niet het aangegrepen goed te boven gaan. Bestaat het onregt slechts in een *bevel*, dan weigert de Christen eenvoudig gehoorzaamheid, bestaat het in eene *daad*, zoo is het bij opgenoemde voorwaarden pligt, den geweldigen aanval der willekeur te gemoet te treden, en zoo als Luther, na zwaren innerlijken kamp, de verdediging te handhaven."

„Met vaste stem sprak de redenaar de laatste woorden uit. Nu werd zijne stem zacht. De gansche rijkdom der innerlijke liefde, die het hart des mans bewoog, schitterde uit zijne oogen. Hij gevoelde zich verpligt, gelijk hij zeide, hiervan de toepassing te maken op dien stam, die aller deelneming vereischte en aan welken hij persoonlijk door dankbaarheid en door onverbreekbare trouw verbonden was. Hij kende het land en deszelfs geschiedenis, en moest het uitspreken, dat in den strijd der Sleeswijk-Holsteiners tegen de Denen al de voorwaarden van den conservativen tegenstand zich vereenigden. Hij bewees dit in korte, nadrukkelijke woorden."

„De president Stahl riep hem tot de orde."

„Prof. Dorner ging voort, terwijl hij Sleeswijk-Holstein liet rusten, en *besloot zijne rede met eene ontwikkeling van den pligt der geestelijkheid, om hun ambt nimmer te laten misbruiken tot een bloot middel voor staatkundige doeleinden.*"

„Nu kwam er een oogenblik van ernstige spanning in de vergadering. — Er werd nu door het presideum voorgesteld, de zaak van Sleeswijk-Holstein te laten rusten. Prof Lange trad op en vereenigde zich gedeeltelijk met Dorner, behandelde de zaak van Waadland, doch ontging de eigenlijke strijdvraag. Niet alzoo de Graaf Schlippenbach. Deze zeide, dat hij zich niet vereenigen konde met de stelling van Dorner, als of het woord *magten*, Rom. XIII, niet *personen*, maar *instellingen* gold. Deze redenaar overdreef derwijze zijne stellingen, dat hij tot het uiterste overging, om te bepalen, dat de overheid geene verantwoording aan menschen, maar alleen aan God schuldig was. Deken Kapf volgde hem, verhaalde het een en ander uit zijn eigen politieke leven als lid der Kamers, en eindigde met eenige korte theses over dit onderwerp. — *Toen stond* STAHL *op*, en met eene zeldzame welsprekendheid tastte hij de stellingen van Dorner aan. Men moest zeggen, dat hij de zaak diep in het hart greep. Zijne rede had tot inhoud: de gedachte, dat het goddelijk regt der gehoorzaamheid niet de *personen* der overheid, maar de instellingen (ordnungen) gold; — streed met de H. Schrift en was eene bevestiging van gindsche groote dwaling, aan welke onze gansche tijd leed en wel de Fransche revolutie het eerst had uitgeroepen. De regel of instelling *alleen* kon geene gehoorzaamheid vorderen. Want zij had geene magt — en wie zou beslissen, of de overheid bij gindschen regel gebleven was? Consequenter dan de redenaar, was de Fransche revolutie daarhenen voortgesneld, dat de staatsburger in opstand moest komen, waar het de wet des lands gold. De practische zijde der vraag gaf vrijheid tot revolutie. Men was het daarover eens, dat elke revolutie onregt was, als deze uit den souvereinen wil des volks ontstond; in het algemeen als zij tot haar doel een nog te verkrijgen goed zich voorstelde. Want of zulk een goed in te voeren ware, hierover had de overheid het laatste woord. Iets anders ware het als de overheid de staatsinrigting aantastte; want de beambten der staatsregering waren ook overheid; want de overheid eener lagere orde konde niet over die eener hoogere oordeelen. Het onregt kon echter tot een uiterste komen, alle regtsgevoel ondergraven en alle wet omverwerpen; dan kon de christen in den toestand komen, waar hij zich aan de revolutie moest aansluiten. Het volstrekte gebod der revolutie konde niet vastgesteld worden. Maar nooit mogt men met de thesis van den referent, den pligt van den wederstand zoo sterk verheffen als dien der gehoorzaamheid, daar er voor de revolutie geen zoo uitdrukkelijk gebod in de H. Schrift gevonden werd als voor de gehoorzaamheid; en van eene andere zijde waren deze toestanden zoo persoonlijk, dat men er geene regel voor vaststellen kon. Daarom verklaarde hij zich bepaald tegen deze thesis, en vreesde, dat hare aanneming veel ergernis zou geven.

De zonde des tijds was bij uitnemendheid revolutie, en daarvoor dat er in den uitersten nood oproer plaats vond, behoefden wij niet te zorgen. Oorsprong en doel dezer geheele overweging was, op nieuw de banieren te verheffen voor het goddelijk regt der overheid en tegen de revolutie. Staatkundig indifferentismus betaamt den Christen niet; de vervulling der politieke pligten bestond niet in verstrooijing, maar in te zamenvatting. Hij wenschte, dat de Christenen noch bij de stemming, noch in de Kamers ontbraken; want de medewerking in staatkundige zaken was ook een deel der Innere Mission en geen klein gedeelte. Het gold hier aan de massa's in de Kamers, die van het woord Gods vervreemd waren, het woord weder te brengen.

Zoo sprak de edele Staatsman. Geen oogenblik verliet ... die vaste beradenheid, die zoo zeer in zijn karakter is; ... oogenblik die heldere blijmoedigheid, die ook hem eene mag... geeft boven elkeen, die in de zaak, welke hij behandelt, zich zelven zoekt. Stahl wilde waarheid en het regt. Maar zijn oog ziet practisch. — Elke stelling behandelt hij terstond midden in het leven. — Daar kunnen zich de theorien van het liberalisme noch van het anti-liberalisme staande houden; maar alleen dat, wat in het oogenblik waar wij staan het Goddelijk regt is.

Toen trad de super-intendent Hald uit Koningsberg op. Zijn stem was zoo zwaar, dat zij de gansche kerk vervulde. Hij sprak van het goddelijk regt der overheid, dat niet ophield van God te zijn, ook dan wanneer het tegen God was. De taak der geestelijkheid was het, het denkbeeld der geregtigheid weder herstellen, en wie dit niet deed, was een bloodaard, een huu... ling; maar zijn pligt was het ook, de zonden der grooten bestraffen. Edoch nimmermeer zoude hij het toegeven, dat eenige, welke tegenstand ook, tegen de overheid geoorloofd ware; want geene plaats der Heilige Schrift kon deze uitlegging verduren. — Zeer weinig ingang vond de taal van deze spreker. Anderen wilden spreken. Men gevoelde, dat d... onnoemelijke hartstogten zoude gaande maken. De vergadering stemde voor het sluiten der debatten. Slechts Dorner w... nog eenmaal spreken. Eenvoudig stond hij daar en sprak di... woorden.

Niet als een jurist, neen als godgeleerde, was hij opgetreden. Niet om het regt, maar om het geweten had hij gesprok... zijne voordragt was niet bestemd, om de zaak ten einde te br... gen. Zijne verklaring van Rom. XIII was verworpen, niet ... derlegd. Men had zijne zienswijze idealistisch genoemd; maar ... verstond onder het regt niet iets subjectiefs, ook niet iets ... listisch, maar het regt had ook zijne geschiedenis. Hie... wendde hij zich tot Stahl. Deze had gezegd: „Als het brand... moest men boven al het andere eerst den brand blusschen. Maar waar brandde het, vroeg Dorner kort en vast. Brand... het slechts van onderen? Dit was de vraag. Hij had niet ... sproken van eene overheid *zonder* persoonlijkheid, maar ... eene overheid *in* de personen. Hierop las hij onder groote ... stemming der vergadering eene plaats uit Stahl's regtsfilo... voor, dat juist de zaak zoo voorstelde.

„Een volzin," zeide Stahl; „lees verder, geheele pag... zeggen het tegendeel." Dorner ging voort. Hij had ook ... van een algemeen regt van tegenstand bij eene verbreking ... eenig deel eener staatsinrigting gesproken, maar slechts voor ... door Stahl zelven erkende uitzondering, het beginsel willen va... stellen. Het Woord Gods erkent dit zelf in de spreuk: „M... moet Gode meer gehoorzaam zijn dan de menschen." Maar ... tegenstand behoefde niet altijd een gewapende te zijn: hij ... ook in woorden, zelfs in een zwijgend niets doen bestaan. St... wilde bij uitzondering revolutien, hij verwierp die geheel; m... waar eene regtsbreuke plaats vond, daar was het de pligt ... christenen, regt en geregtigheid op aarde te handhaven."

„Zoo eindigde deze merkwaardige zitting."

Wij hebben gemeend, deze mededeeling in haar ge... heel, hoe uitvoerig ook, uit het tijdschrift „*de Ver... niging*" te moeten overnemen, omdat zij een blik we... op de practische zijde van de zoogenaamde anti-re... lutionnaire leer, gelijk zij zich buiten ons Vader... heeft ontwikkeld.

Wij vinden daarin eene bijdrage tot de kennis ... het karakter der beide mannen STAHL en DORNER ... leert ons, wat in Nederland zoo dagelijks misk... wordt, dat het anti-revolutionnair beginsel in de pr... tijk tot de grootste inconsequentiën leidt; maar oo... dat men bij een mild en vrijzinnig beginsel in ... staatkundige toch ook, gelijk STAHL en DORNER ... het godsdienstig gebied, elkander de hand reiken k...

In Nederland worden de constitutionnelen in de regel als ongeloovigen voorgesteld, en niet zelden o... christend. *Wij geloovigen* is het kenmerkende van ... anti-revolutionnaire partij. Aan reactionnairen wordt ... hand gereikt, ook zelf bij aanmerkelijk verschil ... godsdienstige rigting. Wie in het staatkundige een e... lijk liberalisme belijdt en voorstaat, wordt in den k... kelijken ban gedaan.

De verslaggever zegt ten slotte zijner mededeeli... „Zooveel meer STAHL de Vorsten handhaaft, zoov... „meer DORNER de Volken."

Het is en blijft nog twijfelachtig, of de laatste, ... der de leus van regt, vrijheid en orde, niet een ... krachtiger steun zou zijn voor het Hoog gezag, ... van den troon afdaalt, dan STAHL, die welligt ... theorie meer dan in practijk, anti-revolutionnair ... worden genoemd.

Buitenland.

ENGELAND.

De Minister van Buitenlandsche Zaken heeft Maand... aangaande den handel van onzijdige havens, aan ... deputatie van kooplieden verklaard, dat het gouverne... wenscht aan dien handel geene bijzondere hinderpale... den weg te leggen, en dat geene certificaten van ... sprong voor de uit onzijdige havens aangevoerde goe... zouden worden gevraagd.

FRANKRIJK.

De zaak van Montalembert trekt bij voortduring de ... gemeene aandacht. De commissie van het Wetgevend ligcha... belast met het onderzoek van de vraag tot het bekom... van verlof, tot vervolging heeft den 23 dezer de heeren ... Baroche en Rouher, commissarissen van het gouvernem... gehoord. Men ziet eerst tegen het einde der volgende w... het rapport der Commissie te gemoet. Dat verslag zal ... gunstig voor de aanvrage zijn; maar men blijft geloo... dat het Wetgevend ligchaam alles zal inwilligen wa... Regering slechts vraagt.

TURKIJE.

Een telegraphisch berigt uit Berlijn van gisteren, Vrijdag, 24 dezer, behelst het gewigtig nieuws, dat een aldaar uit Petersburg aangekomen koerier de tijding heeft aangebragt, DAT DE KEIZER VAN RUSLAND HET ULTIMATISSIMUM DER WESTELIJKE MOGENDHEDEN **NIET BEANTWOORDT.**

Uit Odessa wordt van den 17 dezer gemeld: «Ten gevolge van een heden uit Petersburg ontvangen bevel, is aan alle schepen, welke granen ingeladen hebben, verbod uitgevaardigd om, te vertrekken en bevolen de ingeladen granen weder te lossen.»

— Uit de berigten, door de Fransche dagbladen medegedeeld, schijnt men te kunnen opmaken, dat de vijandelijkheden tusschen Rusland en de vereenigde mogendheden wel degelijk in het Oosten en niet eerst in de Oostzee zullen aanvangen. De *Pays* heeft een brief van Beïcos ontvangen, inhoudende, dat den 11den dezer *la Retribution*, een Engelsch stoomfregat en *le Caton*, een Fransch stoomkorvet, de reede aldaar hebben verlaten, om eene hinderpaal, die de Russen in den Donau hebben gelegd, ten einde de scheepvaart voor den handel te belemmeren, des noods met kanonschoten te vernielen; zoo dit plaats heeft zal de zaak op zich zelve niet van groot gewigt of van langen duur zijn. Maar het zullen de eerste kanonschoten wezen, die tusschen de Russen aan de eene zijde en de Franschen en de Engelschen aan den anderen kant zullen gelost worden. Uit dat oogpunt verdient de voorgenoemene vermelding eene bijzondere vermelding. Een brief uit Petersburg van 10 dezer meldt, dat het hoofd van den generalen staf van vorst Paskewitch die stad had verlaten om zich naar de Donauvorstendommen te begeven. De veldmaarschalk zou eerlang insgelijks derwaarts vertrekken, om een aanvang te maken met de groote krijgsbewegingen, welke tegen de eerste helft van April waren vastgesteld. Dat komt overeen met hetgeen het dagblad *la Patrie* meldt, dat men vóór 5 of 6 April eene gewigtige beweging van de Russen aan de oevers van den Donau kan te gemoet zien. Zelfs verzekert men, dat de Russen voornemens zouden zijn, om den Donau op drie onderscheidene plaatsen over te trekken. Intusschen melden andere berigten, dat de dooi in die streken op handen is en omstreeks eene maand duurt. Gedurende dien tijd is het land geheel en al ongenaakbaar. Geene groote krijgsverrigting kan dus vóór het midden of het einde van Mei worden ondernomen. Ook schijnt het stelsel van Rusland, volgens sommigen, daarin te bestaan om, immers voor het oogenblik, eene eenvoudige defensieve stelling in te nemen.

— De *Globe* zegt, dat Rusland de neutraliteit van Zweden erkent, op de voorwaarde welke die mogendheid heeft gesteld.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

Door den heer van Vliet is gister de navolgende brief en bijlage aangeboden aan de commissie van petitiën.

's Gravenhage 23 Maart 1854.

Den heere Jhr. Mr. van Asch van Wyck.

President der tijdelijke commissie voor de verzoekschriften aan de Tweede Kamer.

Hoog Welgeboren Heer!

Met het oog op sommige stellingen, mij dezer dagen bekend geworden, zijn eenige beginselen van Staatsregt, welke, naar mij toeschijnt, bij het behandelen van mijn beklag in aanmerking behooren te komen, beknopt door mij ten papiere gebragt.

Mag ik u dezelve bescheiden aanbieden ter inzage, en tevens verzoeken, dat zij, na kennisneming, door u worden in rondlezing gegeven aan uwe medeleden in de Commissie voor de verzoekschriften aan de Tweede Kamer.

Met verschuldigde gevoelens betuig ik te zijn,
Hoog Welgeboren Heer.

UHWG. Dw. Dienaar.
VAN VLIET.

De handelingen der Staats-dienaren in de uitoefening hunner bedieningen, verbinden den Staat; behoudens het regt van den Staat op de Staats-dienaren.

De Wet is boven de autoriteiten; bij allen mogelijken eerbied voor de autoriteiten moet die voor de wet toch grooter zijn.

De straf moet evenredig zijn aan het vergrijp: wat is door den adressant gepleegd, vatbaar om met ontzetting uit de bediening van procureur te worden gestraft?

Wat is door hem gepleegd vatbaar, om met bevel tot ontruiming eener residentie te worden gestraft?

Wat is door hem gepleegd vatbaar, om met gevangenstelling en verwijdering uit N. I. te worden gestraft?

Vermits de minister de ontzetting als procureur handhaaft, in weerwil dat is aangetoond *eensdeels*, dat niet vooraf gelegenheid is gegeven tot verantwoording; *anderdeels*, dat er niet sprake is van pligtverzuim of oneerlijkheid, is de aansprakelijkheid ter zake van de ontzetting overgegaan van den Gouv.-Gen. op het hoofd van het Dep. van Koloniën.

Vermits de minister niet afkeurt, dat de Gouv.-Gen. aan den adressant heeft verzwegen het niet homologeren der maatregelen door den resident der Preanger-Regentschappen genomen, noch dat de Gouv.-Gen. heeft onthouden het verlof aan den regter tot kennisneming, door den adressant verzocht «is ook de aansprakelijkheid dienaangaande overgegaan van den Gouv.-Gen. op het hoofd van het Departement van Koloniën.»

Vermits de minister niet heeft afgekeurd de gevangenstelling en verwijdering, is insgelijks de aansprakelijkheid des betreffende op hem overgegaan.

De punten van beklag geworteld zijnde in regeringsdaden, zoo is de aanspraak op vergoeding niet vatbaar voor regterlijke beslissing, tenzij de regter tevens in overweging neme, of het staatsgezag in N. Indië en hier te lande al dan niet regtvaardig en billijk heeft gehandeld. Nu berust de bevoegdheid tot zulk eene in overweging-neming van regeringsdaden niet bij de regterlijke magt, maar bij de Tweede Kamer. Alleen met behulp van spitsvondige redeneringen zou de bevoegdheid der Kamer ten deze hare gehoudenheid tot kennisneming zijn tegen te spreken. De adressant toch is Nederlander, hetgeen hem is aangedaan werd gepleegd en wordt gehandhaafd door Ned. Staatsgezag, gedeeltelijk in Ned. Indië, gedeeltelijk in Nederland; de burger-regterlijke magt enkel geroepen om te oordeelen over regts-vorderingen, voortspruitende uit eigendoms- of andere burgerlijke regten, vermag dus niet kennis te nemen van de onderwerpelijke bezwaren omdat in hetgeen haar is opgedragen, ligt opgesloten het verbod, om de regtvaardigheid of billijkheid van regeringsdaden te overwegen; de Tweede Kamer zou niet zijn het waakzaam geweten der Grondwet, zoo ook zij ten deze niet bevoegd ware, onderzoek te doen en regt te doen wedervaren.

De bevoegdheid van Staats-dienaren behoort tot de «openbare orde:» derhalve staat het gebruik door Staatsdienaren van hunne bevoegdheid gemaakt, ter beoordeeling van de Tweede Kamer.

De roeping der Kamer is vóór te komen dat het verkeerde voortdure.

Zitting van 10 Junij 1849; woorden van den Minister van Binnenlandsche Zaken (Mr. de Kempenaer).

Hij die op beginselen let, hij die het beneden zich acht, gebruik te maken van het meerdere of mindere plooibare van de bewoordingen eener wettelijke verordening zal niet tegenspreken, dat de Kamer ten deze bevoegd is.

Zonder eene beschrevene wet in het minst te verkrachten, behoort zij echter steeds zoo veel mogelijk, toegepast te worden in den zin van hetgeen billijk zou zijn indien de beschreven wet er niet ware. Hierin ligt opgesloten, dat het ontbreken eener wet, dan wel eene leemte in eene wet, niet behoort te leiden tot afwijzing van beklag; maar dat de kennisneming alsdan behoort te geschieden om redenen van billijkheid.

Het zou niet opgaan te beweren, dat de Tweede Kamer het gebeurde afkeurende, zou moeten bedacht zijn ter zake geregtelijk te doen vervolgen. Zoo er is verkeerd gehandeld: te goeder trouw vermag de Kamer zich te bepalen tot uiting van verlangen dat er herstel geschiede.

Het zou niet afdoen, althans niet ten aanzien van den adressant, dat de Koning het gebeurde, hetzij op voorstel van den toenmaligen, hetzij op voorstel van een lateren minister hebbe goedgekeurd; zulks zou de betrokken Staatsdienaren welligt vrijwaren tegen namaning van staatswege, maar gewis niet van kracht zijn tegen hem, die benadeeld is.

Dat er geen wet is daargesteld op de ministeriële verantwoordelijkheid, moge den betrokken Staats-dienaar vrijwaren tegen namaning van staatswege; maar vermag niet te verhinderen dat hij, die benadeeld is, herstel erlange.

Door de commissie van onderzoek zou kunnen voorgesteld worden, het beklag aan den minister te verzenden, met eene gemotiveerde aanbeveling om herstel te verleenen. Door die commissie zou kunnen voorgesteld worden, ter zake een adres aan den koning te rigten.

's Gravenhage, 25 Maart.

Z. M. heeft benoemd tot lid der commissie van administratie over het burgerlijk en militair huis van verzekering te Groningen den heer Jhr. Mr. J. W. J. de Marees van Swinderen, advocaat aldaar; en pensioen verleend aan R. Daelen, desservant der succursale kerk te Bocholtz (Limburg) ter somme van ƒ593 en E. C. Kirch, pastoor der Roomsch-katholieke gemeente van de H. Willebrordus kerk te Leeuwarden (Friesland) ter somme van ƒ 600.

Op het beklag van E. Glaser, dezer dagen door het *Handelsblad* en de *Echo Universel* in zijn geheel medegedeeld, is door den minister van koloniën besloten: «de beschikking aan te houden tot de ontvangst van ophelderingen van den Gouv. Gen. van N. I., welke met den eerst vertrekkenden landpost zullen worden gevraagd.» Hoe nu; weet de minister wat er ten aanzien van den adressant is voorgevallen te Batavia, of zocht hij weder naar schuld?... Immers ontvangt de minister iedere maand mededeeling van de besluiten door den Gouv. Gen. genomen, vergezeld van uitvoerig berigt omtrent de redenen tot iedere eenigzins opmerkelijken maatregel. Bovendien is het beklaagde besluit, blijkens het adres, met redenen omkleed en overgelegd. Mitsdien moet de minister geacht worden volkomen in staat te zijn, te beoordeelen of de handelingen van den Gouv Gen., ten deze, al dan niet behooren goedgekeurd te worden, en of ten deze al dan niet behoort herstel verleend te worden.

Er is meer: het beklaagde besluit werd genomen den 27 Mei 1853: dus heeft de minister er kennis van bekomen bij de mail van Augustus 1853: heeft zij gevraagd, of de minister toen in het besluit heeft berust, dan of hij een besluit van den aard als het onderwerpelijke zijner aandacht niet waardig achte?..

Wij vernemen dat namens Z. H. de Paus, door den nuntius te Parijs, aan den heer Lightenvelt, afgezant der Nederlanden aldaar, het grootkruis der orde van den H. Gregorius is overhandigd, vergezeld van eenen vleijenden brief, uit erkentenis voor de in kerkelijke zaken bewezen diensten. (*N. B.*)

In een Haagsch Weekblad leest men, dat Do. Bennink Janssonius de vorige week de predikbeurt in de Nieuwe Kerk op het Spui waarnemende, na de predikatie in de consistorie werd overvallen door 8 man van de 123 adressanten tegen Ds. Zaalberg, welke hem met zulk eene kracht om rekenschap van zijne gehouden leerrede vroegen, dat men genoodzaakt is geweest deze vredelievenden door 4 politie agenten ten deure uit te laten zetten. Als uit eenen mond werd den prediker door de 8 mannen toegeroepen: «Wij zijn nu met ons achten; doch eene volgende keer zullen wij in grooten getale komen, om u des noods het prediken te beletten!»

Datzelfde blad vermeldt een dergelijk geval dat Ds. Koetsveld onlangs bejegende.

Op zekeren avond komen aan het huis van ZWE, drie heeren, vragende of Domine te huis was en dat zij kwamen om hem rekenschap van zijne laatste predikatie te vragen. Ds. Koetsveld ontving hen zeer wellevend, en verliet, na hen van stoelen en pijpen te hebben voorzien, een oogenblik de Kamer. Hij kwam weldra terug met twee bijbels beladen. «Gij komt mij rekenschap vragen van mijne laatste leerrede, voegt hij hen toe, en de beide bijbels openslaande, vervolgde hij: zie hier de bronnen waaruit ik den text geput heb.» — Er werd gretig naar de bijbels gegrepen; doch de eene was in 't Grieksch, de andere in 't Hebreeuwsch. De heeren konden dit niet lezen. «Gij kunt dit niet lezen, zei Ds. Koetsveld, welnu neemt, als gij wilt, de boeken mee naar huis en leert het, en, als gij het kent, kom dan terug, om mij rekenschap mijner leerrede te vorderen!» (*Utrechtsche Courant.*)

De *Echo Universel* deelt de navolgende *canard* mede:

Wij vernemen, dat de voordragt is gedaan om den heer Louis Drucher tot ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw te benoemen, ter belooning van de wanhopige verdediging van de conversie-wet, waarmede hij de kolommen van de *Amsterdamsche Courant* heeft verrijkt.

---

* Heden morgen zijn een groot aantal schilderijen van Z. M. naar het Huis ten Bosch overgebragt, om aldaar geplaatst te worden.

---

* H. M. de Koningin heeft gisteren in een rijtuig gezeten het standbeeld van wijlen Z. M. Koning Willem II bezigtigd. Dit is ook geschied door HH. KK. HH. prins Frederik en prinses Marie.

---

* Bij voortduring trekt het opgerigte standbeeld ter eere van Z. M. Koning Willem II zeer vele toeschouwers naar het Buitenhof. Gisteren middag ten drie ure merkte men daarbij op een heer en dame, die met de grootste oplettendheid en met bijzondere aandacht het beeld bezigtigden en het van alle zijden beschouwden. Het waren HH. KK. HH. Prins en Prinses Hendrik, die zich vervolgens van daar naar H. M. de Koningin-moeder, op den Scheveningsche Weg, begaven. De prins was in burgerkleeding.

---

* H. K. H. prinses Frederik neemt steeds in beterschap toe, doch H. K. H. houdt nog hare vertrekken.

---

* Eergisteren hebben vele leden der commissiën van de Vereeniging van het *Metalen Kruis*, zich in het Hôtel *de Nederlanden*, van den heer IJsveld, vereenigd en aan een diner deel genomen. De heer Burlage nam daarbij het voorzitterschap waar. Er werden vele feestdronken ingesteld, waarbij de voorzitter eene voorname plaats bekleedde. Gepaste vreugde en ware eensgezindheid kenmerkten dien vriendschappelijken maaltijd. De plegtigheid van den dag wekte aangename herinneringen van het krijgsmansleven op. Met ernst bragt men hulde aan de nagedachtenis van Neêrlands Tweeden Koning.

---

* Het diner, dat gisteren middag in het Hôtel *de Oude Doelen* plaats had, van de hoofd- en subcommissien tot oprigting van het standbeeld van wijlen Willem II, was zeer prachtig. De overleden vorst werd op gepaste wijs herdacht. Er werden vele feestdronken ingesteld op Z. M. den Koning en de verdere leden van het koninklijk gezin. Het diner ving ten 5 ure aan. Ongeveer een 40tal personen namen daaraan deel. Het eindigde tegen middernacht.

---

* De Arrond. Regtbank alhier, in raadkamer vergaderd, heeft gisteren de in vrijheidstelling bevolen van de heeren van D., van Arnhem, wier arrestatie onlangs eenig gerucht heeft gemaakt. Zij zijn dienvolgens onmiddellijk in vrijheid gesteld.

---

* Sedert geruimen tijd werden er in de residentie klagten aangeheven over de leverantie van gaz aan particulieren. De prijs was, volgens een groot aantal verbruikers, te hoog, en de hoedanigheid liet veel te wenschen over. Vergelijkingen werden er gemaakt met hetgeen in andere plaatsen van ons vaderland wordt betaald; en deskundigen onderzochten de lichtsterkte, welke door het gaz der fabriek van den heer Goldsmid verkregen werd. Alles gaf aan de verbruikers de overtuiging, dat de verlichting in het vorstelijk 's Gravenhage vrij wat duurder dan elders te staan komt, terwijl de qualiteit daarvan niet weinig te wenschen overlaat. Het bleef ook niet onopgemerkt, dat Burgemeester en Wethouders in de jaarlijksche verslagen, welke, sedert de invoering der gemeentewet, over den toestand van 's Gravenhage, aan den Raad zijn uitgebragt, de fabriek van loopend gaz wel aan het hoofd hebben geplaatst op den aan die verslagen geannexeerden staat; maar, bij de aanduiding van haren toestand in de daartoe bestemde kolom, zich bepaald hebben tot de laconieke vermelding in 1851: «*Maakt goede rekening*», en in 1852: «Maakt, even als *vroeger, goede rekening*».

De verbruikers wendden te vergeefs eenige pogingen aan, om betere verlichting tegen minderen prijs te erlangen. Eene commissie uit de verbruikers had zich geheel vrijwillig belast met al wat strekken kon, om betere conditiën te verkrijgen. In eene, van harentwege uitgegeven brochure over het gaz-verbruik te 's Hage, werden de bezwaren en grieven der verbruikers onder de algemeene aandacht gebragt. Een vierhonderdtal verbruikers teekende een adres aan den leverancier van het gaz, doch deze wilde niet toegeven; hij was, naar het scheen, tegen alle concurrentie gevrijwaard, daar hem in 1844, door het toenmalig stedelijk bestuur, dertig jaren lang, de uitsluitende bevoegdheid was toegekend, om gazpijpen door of in de straten der stad te leggen, en hij verwierp dan ook de voorstellen, hem tot minnelijke schikking gedaan.

Het Gemeentebestuur, ofschoon vele zijner leden bij onderscheidene gelegenheden op het nadeelige der overeenkomst van 1844 wezen, meende dat het contract, zoolang het niet was vernietigd, moest nageleefd worden; en dat er, voor dat bestuur althans, geene aanleiding bestond om eene vordering tot nietigverklaring in te stellen. Een der ingezetenen, aan wien bij koninklijk besluit de oprigting eener gazfabriek was toegestaan, onder de voorwaarde, dat hij zich daaromtrent met het Gemeentebestuur zoude verstaan, dacht er anders over. Aan den heer Maxwils was namelijk het verzoek, om voor zijne op te rigten fabriek pijpen door de stad te mogen leggen, geweigerd, alleen op grond, dat het verzoek niet kon worden ingewilligd, zoolang de overeenkomst van 1844 van kracht was. Hij vroeg en erlangde nu van Gedeputeerde Staten de autorisatie, om, naar aanleiding van art. 143 der gemeentewet, ten zijnen laste, namens de gemeente, een eisch in regten te doen. De dagvaarding, tot dat einde thans beteekend, steunt hierop, dat burgemeester en wethouders onbevoegd zijn geweest de overeenkomst aan te gaan, uit hoofde van het gemis, zoowel van de vereischte magtiging door den stedelijken raad, als van de koninklijke goedkeuring. Ook wordt de nietig-verklaring der overeenkomst nog gevorderd, omdat burgemeester en wethouders den gazleverancier vrijdom hebben toegekend der stedelijke belasting voor de brandstoffen, welke hij voor zijne fabriek zoude benoodigd hebben, bewerende de heer Maxwils, dat het stedelijk bestuur hierdoor gedurende dertig jaren zou zijn belemmerd, in de onvervreemdbare bevoegdheid, om de belastingen der gemeente, met inachtneming der bepalingen, daaromtrent, bij wettelijke verordeningen gemaakt, naar eigen verkiezing te regelen.

Men verneemt, dat de heer Mr. L. Metman voor den eischer optreden en de wettigheid van het contract bestrijden zal.

* De officier van Justitie te Utrecht berigt, dd. 22 Maart jl., dat het bankbiljet groot *f* 40, n°. 385 in handen der justitie is, zoodat de opsporing en aanhouding als vervallen kan worden beschouwd. (*Pol. Blad.*)

* Volgens bekomen berigt heeft zich dezer dagen van Brussel verwijderd John Wickey Stable, beschuldigd van in zijne betrekking bij de Manchester, Sheffield en Lindcolnshire spoorweg-maatschappij in Engeland, door middel van valsche reçus of quitantiën, verduisterd te hebben onderscheidene hem toevertrouwde sommen gelds tot een bedrag, zoo veel men zeker weet, van *f* 96.000. Men vermoedt dat de voortvlugtige, tegen wien bevel van gevangenneming is uitgevaardigd, naar Nederland de wijk zou genomen hebben. Indien ten aanzien van dezen persoon eenig berigt kan worden gegeven, zou het ook op gebruikelijke wijze bij den Minister van Justitie worden ingewacht. (*Pol. Blad.*)

De vereeniging tot aanbouw van woningen voor den arbeidenden stand te Utrecht heeft thans een geschikt terrein buiten de Wittevrouwenpoort aangekocht en zal spoedig den aanbouw doen aanvangen.

Ten gevolge van de concurrentie der bakkers te Arnhem onderling, heeft de gemeenteraad de aldaar vroeger bestaan hebbende broodzetting afgeschaft en eenige bepalingen vastgesteld op het bakken en verkoopen van brood, waardoor echter voortdurend een nauwkeurig toezigt op de kwaliteit en het gewigt zal worden gehouden. Deze maatregel heeft algemeen genoegen verwekt.

Men verneemt, dat H. K. H. prinses Louise der Nederlanden, gemalin van den Kroonprins van Zweden en Noorwegen, aan den Eerw. heer Dr. Schotel, predikant der Herv. Gemeente te Tilburg, een fraaijen ring met brillanten omzet ten geschenke heeft gegeven voor een aan H. K. H. opgedragen werk.

De soirée-musicale en littéraire, Donderdag avond in de societeit *«de Vereeniging»* gegeven, droeg wederom het ware kenmerk van de zinspreuk, waaronder zij is opgerigt. Dank de onvermoeide zorgen van haar bestuur was deze avond al weder een waar feest voor hare leden. Nadat eenige leden welwillend het hunne hadden bijgedragen tot opluistering van het musicale en littéraire feest, trad de heer E. M. Callisch op en wist ZEd. door eenige door hem vervaardigde en op die gelegenheid toepasselijke dichtregelen; de harten zijner geëerde toehoorders zoodanig te stemmen in het belang der nagelaten weduwen en weezen der verongelukte Scheveningsche pink *«Zeemanshoop»* dat daarop eene inzameling volgde, die de aanzienlijke som van *f* 71.25 opbragt.

Dordrecht, 24 Maart. Bij de herstemming tusschen de heeren Mr. G. A. de Raadt en Mr. C. A. Vriesendorp, is de laatstgenoemde met 225 van de 407 uitgebragte geldige stemmen, tot lid van den gemeenteraad gekozen. (*D. C.*)

Utrecht, 24 Maart. Ter eere van den verjaardag van de oprigting der Hoogeschool zullen de heeren studenten op Maandag a. s. de gebruikelijke serenades aan de Hoogleeraren brengen.

⁑ **Zutphen** 24 Maart. Heden, vrijdag avond, werd in de R. K. Kerk alhier de gewone vastenmeditatie gehouden. Eensklaps werd de godsdienstoefening gestoord, door het moedwillig werpen met steenen van buiten, waardoor eenige glasruiten werden verbrijzeld en natuurlijk groote ontsteltenis werd veroorzaakt.

Het is te wenschen dat de Justitie pogingen zal in het werk stellen, om de daders van dit wanbedrijf op te sporen, en dat die pogingen met goed gevolg mogen bekroond worden.

△ **Meppel**, 23 Maart. Door den Raad dezer gemeente is gister avond besloten, om ten opzigte van de door H. H. Gedep. Staten van Drenthe voorgestelde intrekking van 's raads besluit van 1 Febr. ll. n°. 2 A, betrekkelijk eenige werken der Drentsche kanaal-maatschappij, hetwelk provisioneel door Z. M. den Koning is geschorst tot 15 April a. s., afwijzend te beschikken.

De raad deelde niet het gevoelen van H. H. Gedep. Staten, als zoude hij zijne bevoegdheid in het nemen van dat besluit te buiten gegaan. Integendeel werd door een der leden betoogd, dat de motieven, die tot het nemen van dat besluit hebben geleid, verkeerdelijk en min juist door H. H. Gedep. Staten zijn begrepen en aan Z. Exc. den minister van binnenlandsche zaken verkeerd schijnen voorgesteld te zijn. Op voorstel van een ander lid, is daarop besloten, het besluit van 1 Febr. ll. *niet* weer in te trekken, maar de betrekkelijke stukken te stellen in handen der vorige commissie, om daarop ten koste der Gemeente, den raad een gemotiveerd voorstel te doen, met ontwikkeling der gronden en ample omschrijving van dezelve, welke tot het nemen van meergemeld raadsbesluit hebben geleid, en tevens van H. H. Gedep. Staten te verzoeken, om voor en aleer in deze, zoo veel gerucht makende zaak een definitief besluit te nemen, het noodige wel te willen aanwenden, dat het Z. M. den Koning moge behagen, de schorsing van meergemeld raadsbesluit tot 1 Junij a. s. te willen verlengen.

× **Assen**, 23 Maart. De gezamenlijke Israël. kerkbesturen in dit gewest hebben zich bij een gemotiveerd adres tot Z. M. den Koning gewend met verzoek dat het Z. M. behage, de Rijkstoelage aan den onlangs geagreëerden opperrabbijn van het ressort Meppel te willen doen verhoogen. Men is tot dat verzoek gekomen door de niet zeer bemoedigende zekerheid, dat de min talrijke en onvermogende Israël. gemeenten, zonder aanmerkelijke verhooging der kerklasten op den duur niet zullen kunnen blijven voorzien in de kosten, spruitende uit de verheffing van Drenthe tot een zelfstandig sijnagogaal ressort, en de benoeming van den gemeentelijken leeraar te Meppel tot opperleeraar der zes vereenigde gemeenten in deze provincie.

— Eergisteren avond brak alhier een felle brand uit, die bij den aanvang zoo hevig was, dat men voor de naast staande gebouwen niet alleen, maar ook voor de gansche buurt, waarin het brandende huis stond, vreesde. Gelukkig ging de wind liggen, anders zouden de gevolgen niet te voorzien zijn geweest. Spoedig kwamen de brandspuiten opdagen, en ofschoon men eerst met gebrek aan water had te worstelen, was men den brand echter in betrekkelijk korten tijd geheel meester. Huis en meubelen zijn tegen brandschade verzekerd. De aangrenzende gebouwen hebben mede schade bekomen.

— Wij vernemen, dat niettegenstaande de verhooging van arbeidsloon voor de veengraverijen in de kol[...] waartoe de Directie aldaar in hare jongste [...] heeft besloten, vele arbeiders uit den vreem[...] meen voor het beste werkvolk in turfgraver[...] gehouden, eene beduidende verhooging verde[...] de verklaring, dat, indien aan hunnen eisch [...] worden voldaan, zij dit jaar niet in deze stre[...] komen arbeiden. Mogten zij in hunne vordering [...] dan zullen de veengraverijen in deze omstreken nog al beduidende belemmeringen ondervinden.

Correspondentie.

De geëerde inzender van het stuk over [...] betrekkelijk het Standbeeld, ons zijnen naam [...] bekend gemaakt, zoo zal dit stuk in een onz[...] gende Nommers geplaatst worden.

Prijs-Courant der Effect[...]

AMSTERDAM, 25 Maart 1854.

Nederland.	Pct.		**Rusland.**	Pct.
Ned. W. Schuld	2½	50 7/8 15/16 51		
Dito Certificat.	3		*Hope* 1798/1816	5
Dito dito	4	78 3/8 5/8 3/8	Dito 1828/1829	5
O. I. Leening.	4		Cert. 1831/1838	5
Amort. Syndic.	3½		Dito Dito	4½
Hand.-Maats.	4½		Dito *Hope*	4
Belgie.			Dito *Stieglitz*	4
Certificaten	2½		Dito dito 5e Ser.	4
D° *Rothschild*	2½		Inschr. Assig.	6
Frankrijk.			Certific. dito	6
Obligatien	3			
Spanje.			**Polen.**	
Nieuwe	1	16 13/16 7/8	Obligatien	4
Dito Buitenl.	3			
D° Binnenl. 6/m.	3	32 1/8 1/4 3/16	**Oostenrijk.**	
Bew. Sp. Com.		3 9/16 5/8	Metalliek	5
Amort. Schuld.			Dito bet. Amst.	5
Portugal.			Dito letter B	5
Londen nieuwe	5	29 3/4 7/8 7/8	Dito 1847	2½
Dito uitgest.	4		Dito 1851/1852	2½

Braz., bij Roths. p. s. 500 5 pct. $88\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$; [...] Londen, 3 pct. $20\frac{7}{8}$, 21; dito Onb. $20\frac{7}{8}$, 21; P[...] $52\frac{1}{2}$.

Bij geringen omzet was onze fondsenmarkt heden [...] belangrijk.

FRANKFORT, Vrijdag 21 Maart. 5 pct. Me[...] 1 pct Spanje binn. 17.

LONDEN, Vrijdag 24 Maart. Consols op [...] Mexic. N. 3 pct. $22\frac{1}{2}$; Peru N. $4\frac{1}{2}$ pct. ex d. [...] Uitg. $5\frac{3}{4}$; Sardinie [...]; Spanje 3 pct. [...] pct. $17\frac{1}{4}$; Russen $4\frac{1}{2}$ pct. 74; dito 5 pct. 8[...] pct. $53\frac{1}{4}$; dito 4 pct. 83.

Turken $\frac{1}{2}$ pct. premie. Wissel: Amst. 11.15[...]

Het huis Monteaut te Parijs en Londen, is [...] met 100.000 pd. st.

PARIJS, Vrijdag 24 Maart. Fr. $4\frac{1}{2}$ pct. op [...] dito 3 pct. op t. 63.95; Sp. Binn. 3 pct. $32\frac{3}{8}$; dito [...]

WEENEN, Vrijdag 24 Maart. N. Metall. $81\frac{7}{8}$; [...] B. 108; Bankactien 1160; Lomb. 5 pct. 98; Lo[...] 114; Wissel Londen 13.22; Parijs $161\frac{1}{4}$; Zilver [...] Nieuwe Leening $86\frac{3}{4}$.

De beurs verkeerde in eene betere stemming.

MADRID, Dingsdag 21 Maart. Sp. 3 pct. [...] dito nieuwe 1 pct. $18\frac{5}{16}$.

Advertentiën.

Gedrukt bij C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.